MAHASARAV PUBLICATIONS

महाराष्ट्र शासन महसूल विभाग — महसूल सेवक (कोतवाल) भरती अधिकृत अभ्यासक्रम

नवीन अधिकृत पदनाम: 'महसूल सेवक' (Mahsul Sevak) • वर्ग-४ संवर्ग • १०० गुण परीक्षा ब्लूप्रिंट

🎯 अंतिम गुणवत्ता यादी सुरक्षित मेरिट टार्गेट: १०० पैकी ८५+ ते ९०+ गुण • ५० प्रश्न • ६० मिनिटे • Zero Negative Marking

🎯 मोफत सराव पेपर्स | 📚 विषयनिहाय सराव | 🏆 ३६ जिल्हे टेस्ट्स | 📲 MahaSarav ॲप

🎯 **मोफत ५०Q मॉक पेपर्स | QR कोड स्कॅन करा**

कॅमेऱ्याने बारकोड स्कॅन करून महसूल सेवक (कोतवाल) अधिकृत टेस्ट्स थेट मोबाईलवर सोडवा व ऑल महाराष्ट्र रँकिंग तपासा.

वेब पोर्टल: test.mahasarav.com • १००% मोफत

🎯 विभाग १: परीक्षा स्वरूप, पात्रता व गुणपद्धती (Exam Pattern & Rules)

- **पद संवर्ग व पदनाम** महाराष्ट्र शासन महसूल व वन विभाग, **'महसूल सेवक' (पूर्वीचे कोतवाल)** — वर्ग-४ संवर्ग.
- **परीक्षा पद्धती** **१००% वस्तुनिष्ठ बहुपर्यायी लेखी परीक्षा (MCQs).** (शारीरिक चाचणी व मुलाखत नसते).
- **प्रश्न व गुण रचना** **५० प्रश्न | १०० गुण** (प्रत्येक प्रश्नास २ गुण). **परीक्षेचा वेळ: ६० मिनिटे (१ तास).**
- **नकारात्मक गुण** **कोणतीही नकारात्मक गुणपद्धती नाही (Zero Negative Marking).** सर्व ५० प्रश्न सोडवणे हितावह.
- **पात्रता निकष** किमान **इयत्ता १०वी (SSC) उत्तीर्ण** | वयोमर्यादा: **१८ ते ४० वर्षे** (मागास प्रवर्ग: **४५ वर्षे**).
- **रहिवासी अट** उमेदवार संबंधित गावाचा / महसूल सजेचा **कायम स्थानिक रहिवासी** असणे बंधनकारक आहे.
- **अंतिम निवड** केवळ **लेखी परीक्षेतील गुणवत्तेवर (Merit List based on Written Marks)** थेट निवड होते.

💡 **सुरक्षित कट-ऑफ लक्ष्य: कोतवाल भरतीत जागा कमी व स्थानिक स्पर्धा तीव्र असल्याने १०० पैकी ८५+ ते ९०+ गुण हेच अंतिम निवडीसाठी सुरक्षित मेरिट टार्गेट ठरते!**

📊 विभाग २: लेखी परीक्षेची विषयनिहाय गुणविभागणी (५० प्रश्न / १०० गुण)

अ.क्र.	विषय (Subject)	प्रश्न संख्या	एकूण गुण	वेटेज	काठिण्य पातळी	थेट सराव लिंक
१	मराठी भाषा, व्याकरण व शब्दसंग्रह	१०	२०	२०%	इयत्ता १०वी स्तर	👉 मराठी टेस्ट
२	महसूल प्रशासन व महसूल सेवक कर्तव्ये	५	१०	१०%	प्रशासकीय कार्यपद्धती	👉 महसूल टेस्ट
३	सामान्य ज्ञान, विज्ञान व चालू घडामोडी	१५	३०	३०%	मूलभूत ते मध्यम	👉 GK टेस्ट
४	संबंधित जिल्हा विशेष (स्थानिक माहिती)	१०	२०	२०%	स्थानिक जिल्हा स्तर	👉 जिल्हा टेस्ट
५	अंकगणित व बुद्धिमत्ता चाचणी	१०	२०	२०%	इयत्ता ७वी ते १०वी	👉 गणित-तर्क टेस्ट
-	**एकत्रित संपूर्ण पेपर**	**५०**	**१००**	**१००%**	**वेळ: ६० मिनिटे (० Negative)**	👉 **मोफत १०० गुण मॉक**

📖 विभाग ३: विषय १ - मराठी भाषा, व्याकरण व शब्दसंग्रह (१० प्रश्न / २० गुण)

मराठी भाषा घटकात व्याकरण नियमांपेक्षा **वाक्प्रचार, म्हणी, शब्दसंग्रह व शुद्धलेखन** यांवर सर्वाधिक प्रश्न विचारले जातात. १० पैकी १० प्रश्न बरोबर आणणे शक्य आहे.

- **१. भाषा, लिपी व वर्णमाला:** मराठी भाषेचा इतिहास, **३ ऑक्टोबर २०२४ चा अभिजात भाषा दर्जा**, वर्णमाला रचना (स्वर, स्वरादी, व्यंजने) व उच्चारस्थाने (कंठ्य, तालव्य, मूर्धन्य, दंत्य, ओष्ठ्य).
- **२. संधी व संधीचे प्रकार:** स्वरसंधी, व्यंजन संधी, विसर्ग संधी, पूर्वरूप संधी व पररूप संधी (नियम व उदाहरणे).
- **३. शब्दांच्या ८ जाती:** नाम (प्रकार), सर्वनाम (प्रकार), विशेषण व क्रियापद (सकर्मक, अकर्मक व संयुक्त क्रियापद).
- **४. लिंग, वचन व विभक्ती विचार:** नामाचे लिंग, वचन बदल, विभक्तीचे ८ प्रकार, विभक्ती प्रत्यय, सामान्यरूप व कारकार्थ.
- **५. काळ व काळाचे प्रकार:** वर्तमानकाळ, भूतकाळ, भविष्यकाळ व त्यांचे प्रत्येकी ४ उपप्रकार (साधा, अपूर्ण, पूर्ण, रीती).
- **६. प्रयोग विचार:** कर्तरी प्रयोग, कर्मणी प्रयोग व भावे प्रयोग (लक्षणे व स्पर्धा परीक्षा ओळख).
- **७. समास विचार:** अव्ययीभाव समास, तत्पुरुष समास (कर्मधारय, द्विगु), द्वंद्व समास व बहुव्रीही समास.
- **८. वाक्यप्रकार व वाक्यरूपांतर:** केवल वाक्य, संयुक्त वाक्य, मिश्र वाक्य आणि विविध अर्थांची वाक्यरूपांतरे.
- **९. विरामचिन्हे व शुद्धलेखन:** प्रमुख विरामचिन्हांचा योग्य वापर आणि अधिकृत मराठी शुद्धलेखनाचे शासकीय नियम.
- **१०. शब्दसिद्धी:** तत्सम शब्द, तद्भव शब्द, देशी शब्द व परभाषीय (फारसी, अरबी, पोर्तुगीज, इंग्रजी) शब्द.
- **११. शब्दसंग्रह:** समानार्थी शब्द, विरुद्धार्थी शब्द, शब्दसमूहाबद्दल एक शब्द, समूहदर्शक शब्द, पिल्लूदर्शक शब्द व अलंकारिक शब्द.
- **१२. म्हणी व वाक्प्रचार:** मराठीतील सुप्रसिद्ध म्हणी, वाक्प्रचार (अर्थ व उपयोग) आणि प्रमुख साहित्यिक, आत्मचरित्रे व टोपणनावे.

🏛️ विभाग ४: विषय २ - महसूल प्रशासन व महसूल सेवक कर्तव्ये (५ प्रश्न / १० गुण)

हा घटक थेट पदाच्या कामकाजाशी संबंधित असल्याने मेरिट ठरवण्यासाठी अत्यंत निर्णायक असतो. यामध्ये खालील प्रमुख मुद्द्यांवर भर दिला जातो:

- **१. महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता (MLRC 1966):** संहितेचा इतिहास, ठळक कलमे, व्याख्या (सजा, मंडळ, तालुका, गाव) व महसूल कार्यपद्धती.
- **२. महसूल प्रशासन रचना व पदानुक्रम:** महसूल विभाग (विभागीय आयुक्त) ➔ जिल्हा (जिल्हाधिकारी / Collector) ➔ उपविभाग (उपविभागीय अधिकारी / प्रांत) ➔ तालुका (तहसीलदार / नायब तहसीलदार) ➔ मंडळ (मंडळ अधिकारी / Circle Officer) ➔ गाव / सजा (तलाठी / पटवारी) ➔ महसूल सेवक (कोतवाल).
- **३. महसूल सेवक (कोतवाल) दैनंदिन कर्तव्ये:** दवंडी देणे, चावडी व कार्यालयाची देखभाल, शासकीय टपाल वाटप, महसूल वसुलीत तलाठ्यास मदत, नैसर्गिक आपत्तीत पूर्वसूचना.
- **४. गाव पातळीवरील महसूल अभिलेख:** गाव नमुने १ ते २१ स्वरूप, वर्गीकरण व ग्रामीण प्रशासनातील प्रत्यक्ष उपयोग.
- **५. ७/१२ उतारा अभिलेख रचना:** गाव नमुना ७ (अधिकार अभिलेख, भूधारणा पद्धती, भोगवटादार वर्ग १ व वर्ग २) व गाव नमुना १२ (पीक पाहणी, पिकांचे क्षेत्र, सिंचन साधने).
- **६. खातेदार नोंद व फेरफार नोंदवही:** गाव नमुना ८-अ (खातेदारांची नोंद व जमीन धारणा) आणि गाव नमुना ६-ड (फेरफार नोंदवही - Mutation Register).
- **७. डिजिटल महसूल प्रणाली:** महाभूलेख पोर्टल, ई-हक्क प्रणाली, ई-पीक पाहणी ॲप, डिजिटल स्वाक्षरीचा ७/१२ व ई-फेरफार ऑनलाइन सेवा.
- **८. नैसर्गिक आपत्ती व पंचनामा साहाय्य:** अतिवृष्टी, पूर, दुष्काळ, गारपीट यांसारख्या आपत्तींच्या वेळी नुकसानीचे पंचनामे करताना तलाठ्यास साहाय्य.
- **९. ग्रामप्रशासन व समन्वय:** ग्रामपंचायत रचना, ग्रामसभा, सरपंच, ग्रामसेवक व पोलीस पाटील यांच्याशी प्रशासकीय समन्वय.

🌍 विभाग ५: विषय ३ - सामान्य ज्ञान, विज्ञान व चालू घडामोडी (१५ प्रश्न / ३० गुण)

- **१. महाराष्ट्राचा व भारताचा भूगोल:** स्थान, विस्तार, सीमा, प्राकृतिक विभाग (सह्याद्री, दख्खनचे पठार, कोकण किनारपट्टी), प्रमुख पर्वतशिखरे (कळसूबाई), नद्या (गोदावरी, भीमा, कृष्णा), धरणे (जायकवाडी, कोयना), खनिजे व राष्ट्रीय उद्याने.
- **२. इतिहास व समाजसुधारक:** छत्रपती शिवाजी महाराज व स्वराज्य प्रशासन, ऐतिहासिक किल्ले, १८५७ चा लढा, आद्य क्रांतिकारक आणि महाराष्ट्रातील थोर समाजसुधारक (फुले, आंबेडकर, शाहू महाराज, कर्वे, सावित्रीबाई फुले, टिळक).
- **३. भारतीय राज्यघटना व पंचायत राज:** संविधानाची निर्मिती, सरनामा, मूलभूत हक्क व कर्तव्ये, मार्गदर्शक तत्त्वे, संसद, राष्ट्रपती, राज्यपाल, राज्य विधिमंडळ आणि ७३ वी घटनादुरुस्ती (ग्रामपंचायत, पं.स., जि.प.).
- **४. सामान्य विज्ञान व आरोग्यशास्त्र:** मानवी शरीररचना, विविध संस्था, जीवनसत्त्वे व अभावजन्य रोग, संतुलित आहार, संसर्गजन्य व असंसर्गजन्य रोग, लसीकरण, शेती विज्ञान व पिकांवरील प्रमुख किडी/रोग.
- **५. चालू घडामोडी व क्रीडा:** राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय महत्त्वाच्या घडामोडी, महत्त्वाचे पुरस्कार (भारतरत्न, पद्म पुरस्कार, महाराष्ट्र भूषण, ज्ञानपीठ), ऑलिम्पिक/क्रिकेट स्पर्धा व ताज्या शासकीय कल्याणकारी योजना.
- **६. राष्ट्रीय व राज्य मानचिन्हे आणि दिनविशेष:** भारताची व महाराष्ट्र राज्याची अधिकृत मानचिन्हे (राज्य प्राणी शेकरू, पक्षी हरियाल, वृक्ष आंबा, फूल जारूळ, राज्यगीत) आणि महत्त्वाचे दिनविशेष.

महसूल व जिल्हा विशेष

📲 ३६ जिल्हे स्थानिक टेस्ट्स व महसूल सराव चाचण्या

कोतवाल भरतीत जिल्हा विशेष व महसूल प्रशासनाचे एकूण १५ प्रश्न (३० गुण) येतात. तुमच्या जिल्ह्याचे सर्व स्थानिक सराव पेपर्स सोडवण्यासाठी वरील QR कोड स्कॅन करा!

🗺️ विभाग ६: विषय ४ - संबंधित जिल्हा विशेष माहिती (३६ जिल्हे) (१० प्रश्न / २० गुण)

- **१. जिल्ह्याची भौगोलिक रचना व सीमा:** जिल्ह्याचे स्थान, क्षेत्रफळ, शेजारील जिल्हे व आंतरराज्यीय सीमा, प्राकृतिक रचना, हवामान, पर्जन्यमान व प्रमुख भूरूपे.
- **२. जलसंपदा, नद्या व धरणे:** जिल्ह्यातील प्रमुख नद्या, उपनद्या, नद्यांचे संगम, प्रमुख धरणे, जलसिंचन प्रकल्प व तलाव.
- **३. प्रशासकीय व महसुली रचना:** जिल्ह्यातील एकूण तालुके, उपविभाग (प्रांत), महसूल मंडळे, महानगरपालिका, नगरपालिका, नगरपंचायती व एकूण ग्रामपंचायतींची रचना.
- **४. ऐतिहासिक व धार्मिक वारसा:** जिल्ह्यातील ऐतिहासिक किल्ले, लेण्या, ऐतिहासिक वास्तू, प्रसिद्ध तीर्थक्षेत्रे, मंदिरे, दर्गे व महत्त्वाच्या यात्रा/उत्सव.
- **५. कृषी, पिके व उद्योग:** प्रमुख खरीप व रब्बी पिके, फलोत्पादन, कृषी उत्पन्न बाजार समित्या (APMC), प्रमुख औद्योगिक वसाहती (MIDC) व स्थानिक हस्तकला/उद्योग.
- **६. दळणवळण व वाहतूक:** जिल्ह्यातून जाणारे राष्ट्रीय महामार्ग (NH), राज्य महामार्ग (SH), प्रमुख रेल्वे जंक्शन, रेल्वे मार्ग व वाहतूक सुविधा.
- **७. सांस्कृतिक वारसा व प्रसिद्ध व्यक्ती:** जिल्ह्यातील थोर संत, समाजसुधारक, क्रांतिकारक, स्वातंत्र्यसैनिक, साहित्यिक, राजकीय व्यक्ती व स्थानिक लोकसंस्कृती.
- **८. जिल्हा सांख्यिकी व जनगणना २०११:** जिल्ह्याची एकूण लोकसंख्या, स्त्री-पुरुष प्रमाण (लिंगगुणोत्तर), साक्षरता दर, लोकसंख्येची घनता व नागरी/ग्रामीण लोकसंख्या प्रमाण.

🔢 विभाग ७: विषय ५ - अंकगणित व बुद्धिमत्ता चाचणी (१० प्रश्न / २० गुण)

🔢 अ. अंकगणित क्षमता (Mathematics):

- **१. संख्याज्ञान व प्रकार:** नैसर्गिक, पूर्ण, पूर्णांक, सम, विषम, मूळ, जोडमूळ, सहमूळ व त्रिकोणी संख्या.
- **२. विभाज्यतेच्या कसोट्या:** २, ३, ४, ५, ६, ८, ९ व ११ च्या कसोट्या व उपयोजन.
- **३. लसावि व मसावि:** लसावि-मसावि काढण्याच्या पद्धती, अपूर्णांकांचा लसावि-मसावि व शाब्दिक उदाहरणे.
- **४. अपूर्णांक व पदावली:** व्यवहारी अपूर्णांक, दशांश अपूर्णांक व BODMAS नियमानुसार पदावली सरलीकरण.
- **५. सरासरी व वयवारी:** सरासरी संकल्पना आणि वयवारी आधारित गुणोत्तर व समीकरण पद्धती.
- **६. शेकडेवारी व नफा-तोटा:** शेकडा वाढ/घट, खरेदी-विक्री किंमत, शेकडा नफा व तोटा.
- **७. सरळव्याज व चक्रवाढव्याज:** मुद्दल, दर, कालावधी व सरळव्याज सूत्रे आणि साधी चक्रवाढव्याज उदाहरणे.
- **८. काळ, काम, वेग व भूमिती:** काम-मजूर-दिवस, अंतर-वेग आणि मूलभूत भूमिती (चौरस, आयत परिमिती व क्षेत्रफळ).

🧠 ब. बुद्धिमत्ता चाचणी व तर्कक्षमता (Reasoning):

- **१. संख्या व अक्षर मालिका:** संख्या मालिका, वर्णमाला मालिका, चुकीचे पद व लयबद्ध मालिका पूर्ण करणे.
- **२. सांकेतिक भाषा (Coding-Decoding):** अक्षर कोडिंग, अंक कोडिंग व शब्द प्रतिस्थापन कूट संकेत.
- **३. नातेसंबंध (Blood Relations):** कौटुंबिक नातेसंबंधांची रचना (Family Tree) व पिढ्यांची मांडणी.
- **४. दिशाज्ञान चाचणी:** मुख्य व उपदिशा, दिशा बदल, डावी-उजवी वळणे आणि अंतर चाचणी.
- **५. घड्याळ व दिनदर्शिका:** घड्याळाच्या काट्यांमधील कोन, आरशातील वेळ, वार काढणे व कॅलेंडर.
- **६. वर्गीकरण व विसंगत घटक:** संख्या, अक्षरे व शब्द यांमधील विजोड घटक (Odd Man Out) ओळखणे.
- **७. रांगेतील स्थान (Ranking):** रांगेतील क्रमांक, डाव्या-उजव्या बाजूवरून स्थान व एकूण संख्या शोधणे.

🏆 विभाग ८: टॉपर्सची दैनिक अभ्यास रणनीती व यशाची सुवर्णसूत्रे

⏱️ ६० मिनिटांचे परीक्षा टाईम मॅनेजमेंट:

- **पहिले १० मिनिटे:** मराठी व्याकरण (१० प्रश्न - जलद व अचूक सोडवणे).
- **पुढील ५ मिनिटे:** महसूल प्रशासन व कर्तव्ये (५ प्रश्न - तथ्य आधारित प्रश्न).
- **पुढील २० मिनिटे:** सामान्य ज्ञान व जिल्हा विशेष (२५ प्रश्न - थेट उत्तर नोंदवणे).
- **पुढील २० मिनिटे:** अंकगणित व बुद्धिमत्ता चाचणी (१० प्रश्न - शांत डोक्याने सोडवणे).
- **शेवटचे ५ मिनिटे:** संपूर्ण उत्तरपत्रिका तपासणी (कोणताही प्रश्न अनुत्तरित राहू नये!).

🎯 महसूल सेवक भरतीतील ५ सुवर्ण नियम:

- **१. निगेटिव्ह मार्किंग नाही:** परीक्षेत ५० पैकी ५० प्रश्न पूर्ण आत्मविश्वासाने सोडवा.
- **२. जिल्हा विशेष व महसूल (३० गुण):** हा घटक मेरिट ठरवणारा गेमचेंजर असतो; यावर विशेष भर द्या.
- **३. मराठी व्याकरणात पैकीच्या पैकी:** व्याकरण नियमांची वारंवार उजळणी व शब्दसंग्रह रोज वाचा.
- **४. दररोज १ मॉक टेस्ट:** ६० मिनिटांचा घड्याळ लावून रोज १ सर्वंकष पेपर सोडवा व चुका सुधारा.
- **५. स्थानिक चालू घडामोडी:** संबंधित जिल्ह्याच्या ताज्या घडामोडी व शासकीय योजना पक्क्या करा.

🚀 विभाग ९: महासराव डिजिटल सराव हब व थेट लिंक्स

घटक	स्वरूप व व्याप्ती	थेट क्लिक करा
🎯 **मोफत सराव पेपर्स**	२५ व ५० प्रश्नांचे सर्वंकष अधिकृत मोफत मॉक पेपर्स	**test.mahasarav.com**
📚 **विषयनिहाय सराव चाचण्या**	मराठी, महसूल प्रशासन, GK, जिल्हा व गणित-तर्क टेस्ट्स	**test.mahasarav.com/subjects**
🏆 **२५ सर्वंकष ५०Q टेस्ट्स**	५० प्रश्नांचे एकूण २५ संपूर्ण पेपर्स (१,२५० दर्जेदार प्रश्न)	**test.mahasarav.com/all-test-series**
🗺️ **३६ जिल्हावार टेस्ट संच**	महाराष्ट्रातील सर्व ३६ जिल्ह्यांच्या स्थानिक चाचण्या (९०० प्रश्न)	**test.mahasarav.com/all-test-series**
📲 **MahaSarav Android App**	ऑल महाराष्ट्र रँकिंग, रिपोर्ट कार्ड व मोफत पीडीएफ नोट्स	**Google Play Store वरून डाऊनलोड करा**
✈️ **टेलिग्राम कम्युनिटी**	दररोज मोफत सराव प्रश्नमंजुषा व ताज्या भरती अपडेट्स	**Telegram: @mahasarav जॉइन करा**

📋 विभाग १०: भरतीसाठी आवश्यक कागदपत्रे चेकलिस्ट

- **१. स्थानिक रहिवासी दाखला (Domicile):** गावाचा किंवा महसूल सजेचा कायम रहिवासी दाखला.
- **२. शैक्षणिक प्रमाणपत्र:** किमान इयत्ता १०वी (SSC) उत्तीर्ण गुणपत्रिका व बोर्ड प्रमाणपत्र.
- **३. वयाचा पुरावा:** शाळा सोडल्याचा दाखला (TC / LC) किंवा जन्म दाखला.
- **४. जातीचा दाखला व नॉन-क्रीमीलेअर:** आरक्षित प्रवर्गासाठी जात प्रमाणपत्र व वैध दाखला.
- **५. लहान कुटुंबाचे प्रतिज्ञापत्र:** २८ मार्च २००५ नंतर २ पेक्षा जास्त मुले नसल्याचे प्रतिज्ञापत्र.
- **६. ओळखपत्र व फोटो:** आधार कार्ड, मतदार ओळखपत्र व पासपोर्ट आकाराचे फोटो.

🚀 १०० गुणांची परिपूर्ण महसूल सेवक (कोतवाल) टेस्ट सिरीज सोडवा!

MahaSarav App वर उपलब्ध आहेत सर्व ३६ जिल्ह्यांचे स्थानिक सराव पेपर्स, २५ सर्वंकष ५०Q टेस्ट्स आणि प्रत्येक प्रश्नाचे अचूक स्पष्टीकरण.

📲 कॅमेरा उघडा व त्वरित टेस्ट सोडवा

कोणतेही ॲप न घेता थेट ब्राऊझरमध्ये ५० गुणांचे संपूर्ण मोफत सराव पेपर्स सोडवण्यासाठी वरील QR कोड स्कॅन करा.

👉 test.mahasarav.com • महाराष्ट्रातील नंबर १ सराव पोर्टल

🎯 मोफत टेस्ट्स सोडवा | 📚 विषयनिहाय सराव | 🏆 ३६ जिल्हे टेस्ट्स | 📲 ॲप डाऊनलोड करा